

9. Коцюбинська М. Х. Образне слово в літературному творі. Питання теорії художніх тропів. – К., 1960.
10. Левин Ю. И. Структура русской метафоры // Труды по знаковым системам. – Тарту, 1965. – Т. 2.
11. Марчук О. І. Структурно-типологічні параметри порівняльних конструкцій в ідіостилі М. М. Коцюбинського: Дисертація на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. – Одеса, 2002.
12. Полещук Г. Г. Выражение сравнения приименным родительным // Вопросы теории и методики изучения русского языка. – Куйбышев, 1961.
13. Стельмах М. Хліб і сіль. – К., 1967.
14. Стельмах М. Чотири броди. – К., 1989.
15. Тулина Т. А. О способах эксплицитного и имплицитного выражения сравнения в русском языке // Филологические науки. – 1973. – № 1.
16. Федченко М. А. Структура индивидуально-авторской метафоры: минимальный семантический контекст и образное единство // Записки з романо-германської філології. – Одеса, 1999. – Вип. 4.
17. Юсікова О. В. Семантико-синтаксична структура субстантивних вторинних словосполучень // Мовознавство. – 1993. – № 4.
18. Wierzbicka A. Semantic primitives. – Frankfurt; M., 1972.

УДК 811.161.2'373.23

Н. І. РУЛЬОВА. Засоби і способи ідентифікування особи на Західному Поділлі (кінець XVIII – початок XIX ст.)

Становлення прізвищ припадає на кінець XVIII – початок XIX ст. В основі їх лежать всі типи імен і додаткових засобів ідентифікації особи: особові імена, які запозичені з старогрецької, старослов'янської та латинської мов, прізвиська, загальні назви, що означали особову характеристику особи. Аналіз доказує, що прізвищеві назви не відрізняються від сучасних прізвищ своїм внутрішнім змістом і формою, але їх вживання ще не повністю стабілізувалося. Особливістю лексичної основи цих прізвищевих назв є значна кількість атрибутивних та відойконімних утворень.

Family names of Western Podillya were formed in the end of eighteenth – at the beginning of nineteenth centuries. They were based on all types of names and

additional means of personal identification: from proper personal names – originating from the Bible and old Slavonic, nicknames, common names that denoted personal characteristics. The analysis proves that family names do not differ from modern surnames either by their inner sense or by their form but their usage is not completely stable, they do not preserve their form while being transferred from father to son. The peculiarity of lexis of the family names the Western Podillya is that there is a numerous group of attributive names and those derived from place names.

Власні імена кожного народу, який має уже сформовану складну систему ідентифікації особи, – найстаріша антропонімічна категорія, яка в напрямку до свого сучасного рівня пройшла довгий шлях еволюції, іноді з різними історичними ускладненнями.

Питання формування й становлення українських прізвищ і сьогодні залишається актуальним. Провідні дослідники української антропонімії вважають, що процес становлення українських прізвищ можна віднести на кінець XVIII – початок XIX ст., коли на всій етнічній території України було запроваджене кодифіковане право, а про прізвище в сучасному розумінні цього слова можна говорити лише починаючи з 30-х років XIX століття [14; 9:79; 16:76; 17:617]. Проте багато дослідників слов'янської історичної антропонімії спадкові родинні найменування з найдавніших часів називають прізвищами, включаючи в це поняття, ймовірно, не юридичний, а тільки ономастичний зміст.

Сама специфіка антропонімічного поняття, яке вкладається у термін *прізвище*, і засвідчені писемними пам'ятками історичні факти, як зауважує М. Худаш, наочно і переконливо доводить, що українські прізвища, як і прізвища інших східнослов'янських народів, у своїй більшості стабілізувалися й закріпилися як офіційно-юридичні спадкові родинні найменування в кінці XVIII – на початку XIX ст. [14:96]. В ономастичній літературі нема єдиної і стабільної думки щодо статусу названих антропонімів, як і нема єдиної думки щодо шляхів формування й становлення українських прізвищ. У цей час практика ідентифікації людини входила ще у сферу звичаєвого права, і одну й ту ж особу могли ідентифікувати по-різному, не передаючи спадково свого способу іменування. Тому М. Худаш вперше вжив і запровадив у науковий обіг термін *прізвищева назва*, що у сучасному розумінні означає 'іменування людини назвою типу прізвища'. Застосування терміна *прізвище* до історичної антропонімії – це лексичне перенесення на минуле сучасних відношень, що порушує, на думку І. Фаріон, об'єктивне вирішення проблеми [13:7].

Аналізуючи способи і засоби ідентифікації особи, спираємося на вже значний науковий доробок у цій галузі в загальнослов'янському обсязі. На-

приклад, В. Никонов відкидає класифікаційні схеми, побудовані на лексико-семантичному групуванні твірних основ, і бере до уваги передусім значення словотворчих афіксів, виділяючи на основі цього 12 типів іменувань [7:34]. Класифікація антропонімів польського вченого С. Роспонда ґрунтована на синтезі їхнього структурного та лексико-семантичного аналізу, але з повним відкиданням позамовного аспекту [див. 15:101]. І. Сухомлин, аналізуючи прізвища Середньої Наддніпряни, використовує лексико-семантичний принцип, виділяючи два класи родових антропонімів: прізвища антропонімного походження (власноіменні утворення) та прізвища неантропонімного походження (відапелятивні утворення), які автор ділить на 25 семантичних груп [11:39]. Проблема способів ідентифікації особи досліджено і в працях М. Худаша [14; 15], де на багатому фактичному матеріалі скласифіковано іменування з огляду “на основі історико-етнографічного (соціального), а з мовного боку (в перехрещенні) – лексико-семантичного (а не структуралістичного) порядку”. Взявши до уваги словесні засоби, які використовувалися для ідентифікації особи, автор виділяє три типи іменувань: 1) власне антропонімні; 2) апелятивні; 3) мішані або антропонімно-апелятивні.

Традиційний спосіб групування імен за кількістю компонентів з урахуванням лексико-семантичного характеру твірних основ застосовано й у монографії Р. Керсти [5], у дослідженні М. Сенів, що дотримується принципів класифікації способів і засобів, запропонованої М. Худашем [10], у монографії В. Шульовської, яка, досліджуючи антропонімію Галицької та Львівської земель XV ст., окремо виділяє способи ідентифікації шляхти та простолюду з огляду на їхню кількісну компонентність та лексико-семантичний характер [20]. Г. Бучко класифікує антропонімійний матеріал Бойківщини залежно від лексико-семантичного та історико-функціонального характеру твірної основи, виділяючи найчисленнішу групу ідентифікаційних засобів – питомо слов’янські і церковно-християнські імена. Відапелятивні слов’янські імена дослідниця аналізує поряд із прізвищами пізнішого походження і відносить їх до категорії *nomina personalia* та *impersonalia*, поділяючи на певні лексико-семантичні розряди. Окремо виділено групу відапелятивних означень особи [1:6]. С. Панцьо в дисертації “Антропонімія давньої Лемківщини”, беручи до уваги функціональні особливості родових найменувань, всі основи прізвищ ділить на дві групи: основи іменні та основи відапелятивні. Опис семантики твірних основ здійснено способом класифікації матеріалу на лексико-семантичні розряди в межах категорій *nomina personalia* та *impersonalia*. Автор, подаючи лексико-семантичну класифікацію твірних основ, виходить із їхнього

первинного прямого значення [8:9]. Л. Тарновецька, досліджуючи становлення прізвищ Буковинського Придністров’я, зважає на компонентну характеристику антропонімної формули, у межах якої виділяє патронімні (матронімні) ідентифікації особи, слов’янські і романські імена, прізвища та відапелятивні утворення іменникового і прикметникового типів [12:12].

З огляду на те, що класифікаційна схема повинна передусім відображати онімну суть класифікованого матеріалу, бо вона призначена для класифікації антропонімів, а не апелятивів, М. Демчук пропонує свій підхід до розв’язання проблеми, що полягає у виділенні імен та імен-прізвиськ із прозорою онімною семантикою та з сумнівною або втраченою. Імена з номенклатури рослинного і тваринного світу, різних побутових предметів, страв і продуктів харчування, органів і частин людського тіла, одягу та ін. стоять поза цими групами, оскільки про первісні містичні мотиви їхньої номінації можна лише здогадуватися [2:112–122]. На користь їх онімного, а не апелятивного характеру свідчить синхронна і діахронна поширеність чи повторюваність зазначених антропонімів і похідних від них на великому ареалі української та інших слов’янських і неслов’янських антропонімійних систем [14:121].

У ЦДІА України у Львові зберігаються документи перших поземельних кадастрів Західного Поділля (ф. 19 і 20), так звані Йосифінська (1785–1788) і Францисканська (1819–1820) метрики. Вони охоплюють практично іменування усього дорослого чоловічого і частково жіночого населення і подають у повному обсязі не лише імена, вживані на Західному Поділлі на рубежі XVIII–XIX ст., але і ті додаткові засоби ідентифікації особи, які використовувались у даний період. Цінність ЙМ і ФМ для антропоніміки полягає перш за все в тому, що в них представлений суцільний антропонімікон кожного населеного пункту окремо і всього Західного Поділля в цілому. Це дає можливість аналізувати етнічний склад населення міст і сіл Західного Поділля, досліджувати засоби і способи ідентифікації особи в офіційних документах кінця XVIII – початку XIX ст., вивчати окремі компоненти антропонімійної системи того часу. Часова різниця в складанні ЙМ і ФМ дозволяє порівняти антропонімію кожного поселення і всього краю через три десятки років і встановити зміни, які відбулися в ній за цей період. Аналіз антропонімійного тексту ЙМ і ФМ показує, що ідентифікація особи в офіційних документах кінця XVIII – початку XIX ст. здійснювалась переважно за допомогою двох членів: особового імені та антропоніма, який виконував роль прізвища. Зафіксовані у метриках антропоніми, що виконували роль прізвища, частково уже були спадковими родовими назвами, але нерідко, особливо в ЙМ,

вони відображали реальну антропонімію дійсність: називали денотата за батьком чи матір'ю, вказували на його прізвисько, а іноді навіть на професію, національність, місце проживання чи походження і т. п. Антропонімічний матеріал ЙМ і ФМ дає можливість дослідити іменний репертуар населення кінця XVIII – початку XIX ст., виявити частотність, популярність і варіативність окремих імен.

Структурний аналіз антропонімів прізвищового типу (АПТ) виявляє характерні для української антропонімії два способи творення прізвищ – семантичний (зміна функції базової назви без зміни її структури) і морфологічний (зміна функції базової назви вслід за зміною її структури). ЙМ і ФМ представляють дуже цінний джерельний матеріал для висвітлення самого процесу творення прізвищ – їх формування, становлення і остаточної стабілізації. Свідченням цього є практика називання однієї людини різними назвами та наявність словотвірних варіантів. Наприклад: *Juzyk – Juzykow* (ф. 20 X 116), *Gil – Gilow* (ф. 20 X 111), *Pawlow – Pawluk* (ф. 20 X, 7), *Pastuch – Pastuchow* (ф. 20 X, 167), *Mazur – Mazurow* (ф. 19 X, 178), *Paszko – Paszkow* (ф. 20 X, 116). Такі записи відображають до певної міри реальну картину ідентифікації особи в кінці XVIII – на початку XIX ст., коли в документі могли фіксувати не тільки спадкові родові назви, але й прізвиська, професії, етнічну приналежність денотата і т. ін., а також показують, що на рубежі XVIII–XIX ст. ще не всі антропоніми на *-ів, -ин, -ак, -ук* і т. д. були спадковими іменуваннями (частина їх була живими назвами за батьком чи матір'ю), і свідчать про відсутність їх стабілізації у цей час.

Аналіз антропонімного матеріалу ЙМ і ФМ показує, що ці документи відображають характерні і закономірні для кінця XVIII – початку XIX ст. ономастичні явища: практику ідентифікації особи різними іменуваннями, фонетичну і словотвірну варіативність антропонімів, зміну якісного і кількісного складу антропонімів протягом кількох десятиріч років.

Таким чином, ЙМ і ФМ є цінним джерелом для вивчення антропонімії західноукраїнських земель XVIII–XIX ст., зокрема для висвітлення проблеми формування, становлення і стабілізації українських прізвищ.

Прізвищеві назви Західного Поділля кінця XVIII – початку XIX ст. утворювалися від усіх видів найменувань і додаткових засобів ідентифікації особи: від власних особових імен – церковно-християнських і давньослов'янських, від прізвищ, апелятивних означень особи.

За семантикою твірних основ прізвищеві назви кінця XVIII – початку XIX ст. розглядаємо в межах таких класифікаційних груп:

- 1) власне антропонімічні прізвищеві назви;
- 2) апелятивні прізвищеві назви;
- 3) апелятивно-антропонімічні прізвищеві назви.

1. Власне антропонімічні прізвищеві назви. Слов'янські автохтонні особові імена в основі прізвищевих назв представлені іменами-композиціями, відкомпозиційними безафіксними та афіксальними утвореннями, а також дериватами відапелятивного походження.

Прізвищеві назви цієї групи ділимо на кілька підгруп. Розглянемо кожну з названих груп прізвищевих назв детальніше.

а) У наших матеріалах зафіксовано прізвища, утворені від повних композитів пізнішого походження: *Богослав, Казимирчук, Казимірчук, Казимирів* (< *Казимирь* – Мор., 96).

б) Відкомпозиційні давньослов'янські імена в основах прізвищ. Розглянемо структуру відкомпозиційних іменних основ, представлених в основах прізвищевих назв: *Baleczko* (порівн. *Балосынъ*), *Бала, Балко, Балюк, Балук* (порівн. *Баломирь*), *Барна, Барик* (порівн. *Барнилавъ*), *Войтків, Войтко* (порівн. *Wojciech*), *Blaszko* (порівн. *Блаживой, Богославъ*), *Борейко* (порівн. *Бориславъ*), *Борис, Бориско, Борисевич* (порівн. *Бориславъ*), *Halajko* (порівн. *Галимиръ*), *Гудима* (порівн. *Гудимиръ*), *Станчак, Станько* (порівн. *Станимиръ*), *Galusz* (порівн. *Галимиръ*), *Hromowuk* (порівн. *Громиславъ*), *Lubak* (порівн. *Любомир*), *Malik* (порівн. *Маломиръ*), *Sulymiw* (порівн. *Сулимиръ*), *Яровий – Ярослав, Яромир* [Илч., 512], *Sobkow, Собчак* < *Собко* < *Собьборъ, Собьсловъ; Berkowski* < *Берко* < *Бер* < *Берислав* [Илч., 72]; *Любко* < *Любомир; Божик* < *Бож* – *Boz* < *Bozyslaw* [Rosp., 80]; *Бойдуник* < *Бойдьо* < *Бойдан* [Илч., 81] або *Бойдар* – ‘божий дар’ [Const., 25]; *Блажкевич* < *Блажко* < *Благомир, Богослав* [Илч., 77]; *Кривко* < *Криво-суд* [Мор., 103]; *Храневиц* < *Хранислав, Хранимир* [Мор., 202] та ін.

в) Прізвищеві назви, в основах яких засвідчені церковно-християнські імена різної структури (суфіксальні, усічені, усічено-суфіксальні), які могли бути ускладнені кількома формантами. При цьому в одних випадках в основі засвідчені офіційні імена на зразок *Dymyd, Kondrat, Klym, Makar, Roman, Stepan, Sydor, Seweryn, Jarema*. Окрему групу становлять прізвищеві назви, в основах яких лежать варіанти християнських імен: *Andruszko, Antonczak, Danyluk, Dawidiak, Dorosz, Dusyn, Zaharko, Iwasko, Kostyk, Les', Małanczuk, Mandziuk, Martyniak, Mod', Myhalko, Proc', Sawka, Stepko, Tanczyn, Fedio*.

Прізвища, що походять від церковно-християнських імен, можливо, первісно були іменами основоположників певних родів, а згодом перейшли в розряд прізвиськ чи прізвищ їх нащадків. Це досить численна група антропонімів. Прізвища цієї групи творилися в основному від чоловічих імен, що пояснюється соціально-економічними та побутовими обставинами життя, які формувалися протягом багатьох століть у різних формаціях. Головою сім'ї, общини, роду і т. п. у слов'ян здавна ще виступав чоловік, тому-то від його імені (прізвиська) творилися найменування й усіх членів сім'ї, роду. Ця традиція збереглась і після хрещення Русі.

Жіночі імена були ідентифікаційним чинником для членів сім'ї в окремих випадках. Польський дослідник Я. Бистронь зазначав, що в часи, коли встановлювалися прізвища, досить часто траплялося, що діти одержували прізвища від матері, зокрема, коли батько помер, коли “приженився” до мастки і ставав наче на другому плані, і, нарешті, якщо дружина перевищувала чоловіка як індивідуальність [18].

г) Численну групу у наших матеріалах становлять антропоніми, в основах яких засвідчені імена, що “давались новонародженим не тільки з прямою метою якомсь назвати людину, але в ті віддалені від нас часи в абсолютній більшості випадків у них вкладалося ще відповідне забобонно-містичне навантаження, побажання здоров'я, багатства, вроди тощо” [14:115].

Серед прізвищевих назв Західного Поділля, в основах яких відображені імена і прізвиська відапелятивного походження, найчисленнішою є група атропонімів, основи яких співвідносні з назвами фауни і флори.

1. Прізвищеві назви, в основах яких засвідчено назви тварин (усього 39 одиниць):

а) назви домашніх та диких тварин: *Baran, Byczok, Chomniak, Kobyla, Koryvniak, Kril, Łys, Tchorz, Wowczuk, Wowk, Zajac*;

б) назви домашніх та диких птахів: *Buzkewicz, Czyż, Hołubowicz, Horobeic, Husiw, Gorobec, Derkacz, Kogut, Sokił, Soroka, Kulyk, Zozyla, Szpak, Worona*;

в) назви комах, риб: *Chruszcz, Rak, Kliszc, Kliszczun, Komarow, Komarniak, Motyl, Muraszka, Mucha, Karas*.

2. Прізвищеві назви, в основі яких лежать назви рослин:

а) назви дерев, квітів, трав: *Bakun* (пор. *бакун* – ‘дуже сильний тютюн’ – СГ, I, 22), *Bereza, Berezka, Deren, Dub, Dubak, Kłenyk, Lipa*.

б) назви овочів, злакових рослин: *Burak, Horoszko, Kukurudza, Pszenyczka*;

в) прізвищеві назви, основи яких відтворюють назви страв, продуктів харчування: *Bałabo, Bochynok, Budzan, Budziw, Bulka, Kobasa, Perih, Wergun*.

3. Прізвищеві назви, основи яких засвідчують назви різноманітних предметів побуту: *Baniak, Burylo, Kopystka, Koritko, Łopatka, Rynka, Makohon, Molotok, Myska*.

4. Прізвищеві назви, в основах яких є лексеми на позначення частин тіла людини: *Głowa, Kułak, Noga, Szyjka, Szkirka*.

5. Прізвищеві назви, в основах яких є лексеми на позначення явищ природи: *Zawierucha, Moroz, Słota, Zyma, Witer*.

2. Апелятивні прізвищеві назви. В основах прізвищевих назв Західного Поділля кін. XVIII – поч. XIX ст. досить часто виступають апелятивні найменування, що вказують на заняття, соціальне становище, місце проживання і походження денотата:

а) назви за професією, заняттям чи посадою: *Czaban, Kosar, Kramar, Kuszniar, Kolesnyk, Olijnyk, Pywowar, Tracz, Ataman, Cymbalisty, Chorunży, Diak, Dudar, Furman, Herman, Honczaryk, Kolesnik, Komornik, Kuszniar, Krawiec, Melnik, Olejnik, Pastuch, Szvec*;

б) назви осіб за соціальним становищем та вказують на родинні стосунки: *Bidak, Bidny, Bidula, Bogacz, Prystajow* (порівн. *пристай* – ‘чоловік, який іде на господарство до дружини’ – СГ, III, 442);

в) назви осіб за етнічною приналежністю: *Czech, Hucul, Horwat, Litwin, Mazur, Polak, Rusnak, Tatapczuk, Woloszyn*;

г) назви осіб, які вказують на місце походження чи проживання: *Adamowski* (<Адамівка, 17 йм), *Bereziński* (<Бережина, 25), *Boryński* (<Бориня, 38), *Dereniowski* (<Деренівка, 98), *Hlibowetski* (<Глібів, 78), *Horbaczewski* (<Горбачі, 84) та ін.

Прізвищеві назви Західного Поділля, мотивовані місцевим проживанням чи способом появи особи в населеному пункті, – це насамперед префіксальні прикметники на *-ний* або безпрефіксні деривати на *-н-ий, -ов-ий*: *Horiszni, Lisowy, Nakoneczny, Piddubny, Okopny, Nadorozny, Nahirny, Napolny, Zadorozny, Lisowy*; суфіксальні іменники: *Nagorniak, Zahorodniuk*.

3. Апелятивно-антропонімі прізвищеві назви.

Ця група іменувань включає кілька підгруп:

а) імена та імена-прізвиська, дані їх носіям за певною рисою характеру, поведінки: *Blahy, Brawu, Cichy, Horkan, Kanuka, Luty, Rochman* (пор. *рахманний* – ‘смирний, тихий’ – СГ, IV, 7), *Snowyda*. До цієї семантичної під-

групи можна віднести й імена, прізвиська віддієслівного походження: *Cikajlo, Czutało, Pukalo*.

б) Імена та імена-прізвиська, дані за певною ознакою, зовнішнім виглядом особи: *Bezpałko, Bidny, Czorny, Gładkij, Gluchy, Hodowany, Łusy, Malowany, Rudy, Bilous, Brudny, Czerewaty, Czornij, Dziobany, Dziubaty, Hnydy, Hodowany, Hołowaty, Horbaty, Kudla, Slipy, Smiszny*.

в) імена або імена-прізвиська, що вказували на черговість народження дитини в сім'ї, ставлення батьків до новонароджених: *Blizniak, Jedynak, Najda, Płekan, Sierociak*.

Нами опрацьовано 58 метрик кінця XVIII ст. (1475 іменувань) і 49 метрик I пол. XIX ст. (1545 іменувань), проаналізовано 2809 антропонімів прізвищевих типу, які ми, використовуючи термін М. Худаши, називаємо прізвищевими назвами.

Аналіз показує, що прізвищеві назви ні внутрішнім змістом, ні формою не відрізняються від сучасних прізвищ, але у їх вживанні ще немає повної стабільності, не завжди зберігають свою структуру при переході від батька до сина, іноді одна і та ж особа може іменуватися різними за структурою назвами.

Особливість лексичної бази прізвищевих назв Західного Поділля полягає у наявності численної групи атрибутивних та відтопонімних назв (відповідно 205 прізвищевих назв – 13,9 % і 392 прізвищевих назв – 26,57 %).

Умовні скорочення.

Илч. – Илчев С. Речник на личните и фамилни имена у българите. – София: Изд-во БАН, 1969.

Мор. – Морошкин М. Славянский именослов или собрание славянских личных имён в алфавитном порядке. – СПб., 1868. – 213 с.

Rosp. – Rospond S. Słownik nazwisk slaskich, t.1–2. – Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1967.

СГ – Словарь української мови // Упоряд. з додат. власного матеріалу Б. Грінченко. – К., 1958–1959. – Т. 1–4.

Const. – Constantinescu N. A. Dictionar onomastic rominesc. – Bucuresti, 1963. – 469 s.

1. Бучко А. Е. Фамилии Бойковщины в период их становления и в наши дни. – Автореф. дисс... канд. филол. наук. – Ужгород, 1986.

2. Демчук М. О. Слов'янські автохтонні особові імена в побуті українців XIV–XVII ст. – К., 1988.

3. Илчев С. Увод. Лични имена // Речник на личните и фамилни имена у българите. – София, 1969.

4. Історія української мови: Лексика і фразеологія. – К., 1983.

5. Керста Р. Й. Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування. – К., 1984.

6. Морошкин М. Славянский именослов, или Собрание славянских личных имён в алфавитном порядке. – СПб., 1868.

7. Никонов В. А. Имя и общество. – М., 1974.

8. Панцьо С. Є. Антропонімія Лемківщини. – Тернопіль, 1995.

9. Редько Ю. К. Довідник українських прізвищ. – К., 1969.

10. Сенів М. В. Основні способи і засоби ідентифікації жінки в писемних пам'ятках української мови XIV–XVIII ст. // З історії української лексикології. – К., 1980.

11. Сухомлин І. Д. Українські прізвища людей як власні родові назви (лексико-семантична характеристика процесу творення відіменних чоловічих прізвищ у народних говорах Середньої Наддніпряниці) // Говори і ономастика Наддніпряниці. – Дніпропетровськ, 1970.

12. Тарновецкая Л. А. Становление украинских фамилий Буковинского Поднепровья (по материалам ревизских сказок первой половины XIX века) // Автореф. дисс... канд. филол. наук. – К., 1990.

13. Фаріон І. Д. Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – початку XIX ст. (з етимологічним словником). – Львів, 2001.

14. Худаш М. Л. До питання класифікації прізвищевих назв XIV–XVIII ст. // З історії української лексикології. – К., 1980.

15. Худаш М. Л. З історії української антропонімії. – К., 1977.

16. Худаш М. Л. З історії формування і становлення українських прізвищ // Мовознавство. – 1969. – № 2.

17. Чучка П. П. Розвиток імен і прізвищ // Історія української мови: Лексика і фразеологія. – К., 1983.

18. Bystron J. Księga imion w Polsce używanych. – Warszawa, 1938.

19. Constantinescu N. A. Dictionar onomastic rominesc. – Bucuresti, 1963.

20. Szulowska W. Imiennictwo dawnej ziemi halickiej i lwowskiej. – Warszawa, 1992.